

DORIN CIMPOEȘU

**ARMENIA
DUPĂ ATACUL TERORIST DIN
PARLAMENT**

*Dedic această carte comemorării
celor un milion și jumătate de armeni
uciși în Genocidul comis de turcii otomani,
în urmă cu un secol.*

DORIN CIMPOEȘU

ARMENIA

DUPĂ ATACUL TERORIST DIN PARLAMENT

***MISIUNE DIPLOMATICĂ LA EREVAN
(2002-2005)***

Copyright © 2014, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CIMPOEȘU, DORIN

Armenia după atacul terorist din Parlament /
Dorin Cimpoescu. - București : Pro Universitaria, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-26-0073-0

323.28(479.25)

LISTA ABREVIERILOR

- APCE — Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei
- OSCE — Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
- UE — Uniunea Europeană
- URSS — Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
- RSS — Republica Sovietică Socialistă
- CEC — Comisia Electorală Centrală
- SUA — Statele Unite ale Americii
- PCA — Partidul Comunist din Armenia
- PPA — Partidul Poporului din Armenia
- Co.E — Consiliul Europei
- CSI — Comunitatea Statelor Independente
- PRA — Partidul Republican din Armenia
- FRA — Federația Revoluționară Armeană
- AP — Adunarea Parlamentară
- USD — Dolari Americani
- CCIR — Camera de Comerț și Industrie a României
- PIB — Produsul Intern Brut
- OCEMN — Organizația pentru Cooperarea Economică la Marea Neagră
- ONU — Organizația Națiunilor Unite
- OMC — Organizația Mondială a Comerțului
- AOKS — Societatea Armeană pentru Relațiile Culturale și Cooperare cu Țările Străine

-
- NATO — Organizația Tratatului Atlanticului de Nord
- ODIHR — Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE
- MAE — Ministerul Afacerilor Externe
- ONG — Organizații Non-guvernamentale
- PPA — Partidul Progresist din Armenia
- GUUAM — Organizație formată din Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Armenia și
Moldova
- CATA — Consiliul de Afaceri Turcia – Armenia
- UAR — Uniunea Armenilor din Rusia
- CMA — Congresul Mondial al Armenilor
- AAA — Adunarea Armeană din America
- RAPA — Partidul Ramkavar Azatakan
- APAP — Adunarea Parlamentară Armeană de Prietenie

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea cu titlul de mai sus, pe care ne-o propune d-l Dorin Cimpoșu, abordează un subiect pe cât de incitant, pe atât de actual, referindu-se la un spațiu istoric nu foarte familiar publicului românesc.

Evident, într-o accepție nu foarte pretențioasă, despre Armenia se știe că este întruchiparea uneia dintre cele mai vechi civilizații cunoscute în istorie, profund originală, perenă și cu multiple ramificații în lume, grație vectorilor săi plecați de-a lungul timpului în cele patru zări, din cauza împrejurărilor potrivnice ale istoriei.

În paginile de față, nu vom găsi însă o Armenie a trecutului îndepărtat, deși apelul la istorie se face la fiecare capitol în parte, ci o Armenie prin excelență politico-diplomatică, a anilor 2002-2005, când autorul, eminent absolvent al *Facultății de istorie* din Iași, promoția 1976, și doctor în istorie al Universității din București, a îndeplinit o misiune diplomatică la Erevan.

Această misiune a început la 3 ani de la atentatul terorist din 27 octombrie 1999 din Parlamentul fostei republici sovietice, eveniment tragic și revoltător, soldat cu moartea primului ministru al țării, a președintelui Parlamentului și a altor demnitari și care a produs o adâncă impresie în opinia publică armeană și internațională și mai cu seamă efecte pe termen lung, influențând evoluțiile ulterioare din societatea locală.

După un recurs succint la istoria poporului armean, din antichitate, trecând prin evul mediu, cu scindarea spațiului național și alipirea lui unor imperii și state mai mult sau mai puțin efemere, unele de neagră amintire pentru armeni, cum au fost Imperiul otoman și cel sovietic, autorul intră abrupt în subiect, plecând de la

un moment în care Armenia avea de dat seamă cu privire la felul în care își respectase angajamentele la intrarea în Consiliul Europei. Cu o formulă extrem de sintetică, stadiul în care se găsea sub acest aspect fosta republică sovietică este apreciat ca fiind exprimat de „derapaje grave” de la democrație, fapt constatat și consemnat fără echivoc în rapoartele observatorilor europeni sosiți la Erevan.

Mărturie a acestei situații, autorul subliniază că, pe fondul progreselor reale făcute pe calea democratizării, a rămas ca un aspect imputabil autorităților armene îndeosebi neabolirea pedepsei capitale, obligație asumată de acestea dar amânată de către regimul președintelui Robert Kocharian, date fiind conotațiile adoptării unei astfel de măsuri în contextul creat de atentatul terorist menționat și de felul în care ar fi trebuit să fie pedepsiți autorii lui.

La restanța amintită, în cursul anului 2003 s-au adăugat și felul în care s-au desfășurat alegerile parlamentare și prezidențiale, lupta electorală cu excesele ei de tot felul, problemele ieșite la suprafață în campania electorală (între ele aceea a Karabakh-ului), eșecul în modificarea constituției, felul în care s-a configurat puterea după alegeri etc. Astfel s-a făcut că, deși la alegeri putuseră participa, pentru prima dată în istoria recentă a Armeniei, și partidele de opoziție, momentul postelectoral a plasat țara într-o etapă de răcire a relațiilor cu organismele europene (Comisia Europeană, OSCE, Uniunea Europeană), fiind impusă o monitorizare suplimentară din partea acestora.

După consumarea principalelor evenimente din 2003, la nivelul anului următor Armenia este privită prin lupa „revoluției portocalii”. Este interesant, în opinia autorului, că această perspectivă s-a profilat încă din luna martie a aceluși an, când șeful opoziției armene, Stepan Demirchyan, s-a întâlnit cu șeful misiunii diplomatice a României la Erevan și a evocat situația explozivă din țară, necesitatea înlăturării pe cale legală, constituțională, prin referendum, a președintelui ca obiectiv principal al opoziției, folosind inclusiv experiența georgiană în această acțiune. Pe fondul unei evoluții extrem de complexe și

tensionate a situației, cu proteste repetate ale opoziției, încercări de dialog între aceasta și putere, cu intervenții și admonestări din partea organismelor europene și ambasadei americane, cu măsuri dure luate de autorități împotriva contestatarilor, dezlegarea tensiunilor a echivalat cu eșecul intențiilor opoziției, între altele și ca efect al paleativului care a fost referendumul pentru modificarea constituției din 29 noiembrie 2005, adoptat și apreciat de Robert Kokharian ca „o mare victorie pe calea spre întărirea democrației și constituirea societății civile”.

În aceeași ordine, desfășurările din societatea armeană au urmat o direcție înrâurită și de disputa azero-armeană pe tema Nagorno-Karabakh-ului. Contencios creat, ca multe altele, de repartițiile și atribuirile arbitrare de teritorii fostelor republici sovietice în perioada stalinistă, cum se știe, conflictul armeano-azer pentru regiunea amintită a reizbucnit violent în anul 1988 și îndeosebi după destrămarea fostei U.R.S.S.

Până în 2002, acesta traversase deja mai multe episoade militare,acompaniate și de negocieri sub observație internațională, însă încheiate fără rezultate relevante. Pe bună dreptate, D. Cimpoescu crede că soluționarea problemei nu va avea loc într-un viitor apropiat și, cu siguranță, nu în cadrul actualului format de negocieri. Pe lângă deosebirile nete de vederi între cele două părți, cărora li se adaugă și poziția autorităților de la Stepanakert, un rol decisiv în chestiune l-a jucat și îl va juca și pe mai departe Rusia, neinteresată în soluționarea rapidă a conflictului și dornică în a-și recâștiga, sub alte forme decât în vremea regimului comunist, calitatea de prim decident în zona Caucazului. În plus, în perioada analizată au intervenit și efectele reziduale ale alegerilor prezidențiale din Armenia și Azerbaidjan, ale celor din Nagorno-Karabakh, încât, în pofida pașilor făcuți în anii precedenți și a implicării factorilor internaționali (Franța, în primul rând, Grupul de la Minsk, O.S.C.E., S.U.A., Uniunea European, Consiliul Europei ș.a.), diversitatea de interese din zonă în frunte cu cele rusești și cu cele manifestate de puterile regionale și țările vecine (Turcia, Iran, Georgia) a

făcut ca evoluția, stimulată firav de reluarea negocierilor și eforturile pentru elaborarea unui plan de pace Azerbaidjan-Armenia în 2004, să fie extrem de lentă și fără perspective consistente de rezolvare.

Însă problema Nagorno-Karabakh nu este singurul reziduu istoric cu reminiscențe în contemporaneitatea armeană. O altă rămășiță de acest astfel este ceea ce istoria și istoriografia au reținut ca fiind „genocidul împotriva armenilor”, pus în practică în mai multe etape de către Turcia otomană, cea mai sângeroasă fiind cea din timpul Primului Război Mondial, cu 1915 ca moment de vârf. Autorul recompune articulațiile majore ale acestui dosar, subliniind că astăzi genocidul stăruie nu numai în conștiința colectivă, în primul rând armeană, ci și în relațiile internaționale și, în particular, în relațiile turco-armene. Pe de o parte, după redobândirea independenței, Armenia s-a străduit, ajutată și de diaspora ei, să obțină condamnarea internațională a genocidului, pe de alta, Turcia a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a contracara această acțiune. Încununată parțial de succes, politica armeană a cunoscut un moment de apogeu în anul 2005, când a comemorat împlinirea a 90 de ani de la genocid, pregătind evenimentul încă din anul precedent și desfășurând un amplu program de manifestări, inclusiv o mare conferință internațională având la bază trei principii esențiale, *Recunoașterea*, *Prevenirea*, *Reconcilierea*. Turcia a respins categoric ideea de genocid, inițiind o amplă contrapropagandă. Totuși, este limpede că pe măsura scurgerii timpului acesta devine tot mai puternic parte inseparabilă a identității naționale a poporului armean, concomitent cu creșterea interesului față de el, ca o crimă comisă împotriva umanității, nu doar împotriva unei națiuni, respectiv a celei armenice, ci și ca urmare a recunoașterii acestei realități istorice de către tot mai multe țări.

Până la a inflama și mai mult relațiile internaționale și decizii de politică internațională interesând o țară aflată în fulminantă ascensiune, Turcia (în context se știe că deocamdată Uniunea Europeană în negocierile de aderare cu partea turcă n-a condiționat succesul aderării de recunoașterea genocidului dar a avertizat că